

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2024

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 8.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**GO SWAYA TEKATLHAOLOGANYO**

- Ka lebaka la go re nepo e lebišitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo e thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo.
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

1.1	1.1.1	(a) '... ba bolawa ke mokhoro.'	
		(b) '... ba topa tša fase.'	(2)
	1.1.2	• Ditheko tša godimo tša dijo • Ekonomi ya naga ye e tekatekago • Tlhokego ya mešomo.	(3)
	1.1.3	Setlaboswana	(1)
	1.1.4	• Dipanka tša dijo mo Afrika-Borwa di thomile ka 2019. • Mmušo wa Afrika-Borwa o di hlomile gore o kgone go thuša batho ba ba se nago dijo.	(2)
	1.1.5	Monakhora yo a sa bonego monatlala: Motho wa go khora o lebala ba ba swerwego ke tlala. Seema se ga se gate ka mošito o tee le go hlongwa ga dipanka tša dijo ka mo Afrika-Borwa ka ge morero wa dipanka tše e le go netefatša gore motho yo mongwe le yo mongwe o hwetša dijo.	(2)
	1.1.6	Ba neela pankya ya dijo, dijo le tšhelete go thuša bahloki.	(1)
	1.1.7	Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala: • Go lebelelwa ditšhiwana. • Batho ba go se šome. • Go bao ba šomago go lebelelwa ba megolo ya fase. • Go lebelelwa bao ba hwetšago mphiwafela. • (TŠE THARO fela)	(3)

- 1.1.8
- Ba ruta batho mešomo.
 - Ba nyakela batho madulo.
 - Ba nyakela batho diaparo.
(TŠE PEDI fela.) (2)
- 1.1.9
- Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Palo ye e golago ka lebelo ya batho ba ba nago le maswanedi a go hwetša dijo.
 - Tlhokego ya thekgo ye e lekanego go tšwa mekgatlong ye e fapanego.
 - Go ka ba le bomenetša bjo bo dirwago ke batho ba ba šomago dipankeng tša dijo.
(TŠE PEDI fela.) (2)
- 1.1.10
- Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ke ntlha.
- Mmušo wa Afrika-Borwa o abela bahloki dijo.
 - O fa batho ba ba sa šomego, batšofadi, bagolofadi le bana tšhelete ya mphiwafela.
 - O lefela dithuto tša barutwana le baithuti dithutong tša godimo.
(TŠE PEDI fela.) (2)
- 1.2
- 1.2.1
- B/Bobolokelo bja dijo (1)
- 1.2.2
- Seswantšhong sa 3 batho ba folaša dijo go tšwa loring. (1)
- 1.2.3
- SETŠWELETŠWENG SA A temaneng ya 3 go bolelwa ka dipanka tša dijo tše di thušago bahloki mola SETŠWELETŠWENG SA B seswantšhong sa 1 go laetšwa panka ya dijo. (2)
- 1.2.4
- Balekwa ba tla fa diponelopele tša go fapana.
Mohlala:
- Bohodu bo ka fokotšega.
 - Phepompe e ka fela.
 - Batho ba ka se sa rata go šoma.
 - Baamogedi ba ka thoma go di rekiša.
(TŠE PEDI fela.) (2)
- 1.2.5
- Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Batho ba thuše bahloki
Batho ba neele go dipanka tša dijo gore di kgone go thuša bahloki
GOBA
Motho ke motho ka batho
Mmušo o hlomile dipanka tša dijo go thuša batho bao ba hlokago gore le bona ba kgone go ba le tša go iša maleng. (2)

- 1.2.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo
Ke thabišwa ke bopelohlomogi bja batho ba go neela dipanka tša dijo gore di kgone go fa bahloki. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Mokgwa wa go swaya kakaretšo:****Kabo ya meputso:**

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)

P = Polelo = (3)

Palomoka ya meputso: [10]

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1–3
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4–5
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6–7.

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalollotše dintlha:

- 0 ge a ngwalollotše dintlha tše 6–7
- Moputso o 1 ge a ngwalollotše dintlha tše 4–5
- Meputso ye 2 ge a ngwalollotše dintlha tše 2–3.

ELA HLOKO:**Palo ya mantšu:**

- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.
- Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

Mohlala wa karabo:

Barutwana ba bale ka dihlopha. Ba bale pele ga nako. Ba akaretše dintlha tše bohlokwa ka mantšu a bona. Ba abelane tsebo le barutwana ba bangwe go thuša go kwešiša tshedimošo go feta. Ba diriše maphephepotšišo a mengwaga ya go feta go tlwaela sebopego sa wona. Ba diriše dithušathuto tša go bonwa. Ba ithutele lefelong le le bolokegilego la go ba le seetša.

	DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA
1	'Go bala ka seboka.'	1	Barutwana ba bale ka dihlopha.
2	'Go thoma go ithuta nako e sa le gona.'	2	Ba bale pele ga nako.
3	'... go bohlokwa gore motho a akaretše dikgopolokgolo ka mantšu a gagwe.'	3	Ba akaretše dintlha tše bohlokwa ka mantšu a bona.
4	'Go ruta ba bangwe go thuša motho go gatelela tshedimošo ye a ithutilego yona le go e otlela hlogong gore a e gopole gabonolo.'	4	Ba abelane tsebo le barutwana ba bangwe go thuša go kwešiša tshedimošo go feta.
5	'... go šomiša maphephepotšišo a mengwaga ye e fetilego ...'	5	Ba diriše maphephepotšišo a mengwaga ya go feta go tlwaela sebopego sa wona.
6	'... go šomiša dithuši tša go bonwa.'	6	Ba diriše dithušathuto tša go bonwa.
7	'Tikologo ya go ithuta ye e beakantšwego gabotse, ya go ba le seetša le go hloka lešata e loketše go ithuta.'	7	Ba ithutele lefelong le le bolokegilego la go ba le seetša.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**GO SWAYA KAROLO YA C**

- Mopeleto:
 - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošagetše, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu.
 - Ge karabo e le lefoko le le feletšego, o tlo lahlegelwa ke meputso ya mopeleto ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona.
 - Go šomišwe maswaodikga a maleba ge go arabja potšišo ya khutsufatšo.
- Diboepgo tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka mafoko ao a feletšego/go ya ka taelo.
- Mo molekwa a kgethago karabo ya maleba go amogelwe tlhaka goba karabo yeo e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3

3.1	C/Diatla	(1)
3.2	Go batho ka moka.	(1)
3.3	Seatla • Legoro la 7(Se-)	(2)
3.4	• Fonte ye kgolo e tšweletša molaetša wa papatšo/Leina la sebapatšwa/E goga šedi ya bareki. • Fonte ye nnyane e tlaleletša molaetša wa papatšo/E jabetša bareki/E tšweletša mošomo wa sebapatšwa.	(2)
3.5	• Se laetša gore sebapatšwa se amana le Tša Maphelo.	(1)
3.6	• E bolaya ditwatši tše dintši. (99.9%)	(1)
3.7	Balekwa ba tla fa dikgopolo tša go fapana. Mohlala:
Ee, • Tirišo ya seswantšho • Tirišo ya fonte ye kgolo. • Tšweletšo ya mebolelwana ya go jabetša: 'Ka lerotholodi le tee fela, malwetši a tšhaba parapara!'/Reka Banex Mogwera wa bailatšhila!'/E bolaya 99.9% ya ditwatši'	(2)

[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 B/Bolokišetšo bja difatanaga (1)
- 4.2 'Mo go tla dikhorane fela.' (1)
- 4.3
- Monna o butše molomo go laetša gore o a bolela.
 - Pudula ya 1 ke ya go bolela. (2)
- 4.4 Sefatanaga/Senamelwa/Sehlwamolaleng
- Se fata naga ge se sepela/se a namelwa/Se hlwa se lekeleditšwe molaleng.
(E TEE fela.) (2)
- 4.5
- Tekanyetšo ya ditefelo e be gona pele difatanaga di ka lokišwa.
 - Bengdifatanaga ba ikemišetše go lefa ge ba išitše difatanaga go lokišwa. (2)
- 4.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a letšhogo.
- O tšhošitšwe ke tefelo ya godimo ya R25 000 ye a e botšwago. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Leinabopša/Leinaletšo (1)
- 5.2 'Nageng'
Le hlatha lefelo leo tlhokego ya mešomo e iphilego maatla go lona. (2)
- 5.3 Morutiši o bolela gore bafsa ba bantši ba ebela le mebila ka lebaka la go hloka mešomo. (1)
- 5.4 Le tliša kgatelelo ya gore ke batho ba ba nago le mabokgoni a go fapana. (2)
- 5.5 Gore/gomme/ka ge
- Gore: E kopanya go tseba ga batho le ditlhohlo.
Gomme: E kopanya ditlhohlo tša kgwebo le go se fele pelo.
Ka ge: E kopanya go se fele pelo le kgotlelelo ye e tswalago katlego. (2)
- 5.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Malose o swara ka pela ge a ithuta. (go kwešiša ka pela)
 - Mmakobe o swara baeng gabotse ge ba mo etetše.
 - Maphodisa a swara basenyi ba ba thubilego lebenkeleng.
 - Tukišo o swara batho poo.
 - Koko o swara nako ge a eya go hwetša mphiwafela.
(TŠE PEDI fela.) (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70